

УДК 338.14: 338.23

JEL Classification H 11, O 11, O 20

Гонак І.М.

аспірант

E-mail: gogrya@gmail.com

кафедра міжнародної економіки

Тернопільський національний економічний університет

м. Тернопіль, Україна

НАСЛІДКИ РЕВОЛЮЦІЇ ГІДНОСТІ ТА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ 2014-2018 РР. ЯК ПОЗИТИВНИЙ ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО СУПЕРНИЦТВА КРАЇН ТА УСПІШНОСТІ ПРОВЕДЕННЯ РЕФОРМ В УКРАЇНІ

Анотація

У статті обґрунтовано наслідки революції гідності та здійснено об'єктивний аналіз російсько-української війни 2014-2018 рр.

Вивчено економічний та безпековий вплив Революції Гідності та російсько-української війни на гео економічний та геополітичний простір країни і міжнародного співтовариства. Здійснено характеристику основних економічних переваг та переваг для національної безпеки як наслідку Революції Гідності та російсько-української війни. Розглянуто роль кризових чинників на сучасному етапі розвитку економіки. Окреслено низку реформ для боротьби з корупцією влади та зменшення податкового тягаря суб'єктів господарювання. Проаналізовано окремі економічні наслідки Революції Гідності та російсько-української війни. Розглянуто можливі позитивні економічні наслідки Революції Гідності та російсько-української війни. Проведено аналіз впливу Революції Гідності та російсько-української війни на національну безпеку та економічний розвиток країни.

Доведено, що завдяки ефективному керівництву змінами як наслідком революції та війни Україна у результаті може стати енергетично-незалежною високо-розвинутою унітарною, проте, інтегрованою у євроатлантичні структури, європейською країною.

Ключові слова: Революція Гідності, російсько-українська війна, реформи, томос.

Вступ. Коли у країні починаються швидкі революційні зміни і їх неможливо зупинити (міжнародна економічна криза, революція, війна, екологічна катастрофа чи інше) найбільшим мистецтвом влади є здійснення ефективного керівництва цими змінами для досягнення позитивного результату для країни і суспільства від цього швидких і, часто, хаотичних, змін, а найбільшим мистецтвом громадян є вибрати таку владу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних і практичних аспектів Революції Гідності та російсько-української війни у своїх працях здійснювали такі науковці: В. І. Лубський, В. І. Теремко, М. В. Лубська, А. М. Черній, Л. М. Стрельбицька, Ю. С. Шемчушенко та інші. Проте, дана тематика у нових геополітичних умовах набуває особливого значення для України, її громадян та всього світу і потребує подальшого наукового опрацювання.

Мета. Вивчення економічного та безпекового впливу Революції Гідності та російсько-української війни на гео економічний та геополітичний простір країни і міжнародного співтовариства. Характеристика основних економічних переваг та переваг для національної безпеки як наслідку Революції Гідності та російсько-української війни.

Методологія дослідження. Методологією дослідження буде концептуальний аналіз окремих понять геополітичного напрямку (як основні ми розглянемо поняття «Революція Гідності», «російсько-українська війна», «томос») і їх вплив на розвиток подій. Очевидно, що розуміння змісту предметного поля будь-якої області діяльності, в тому числі науки, різняться у осіб, котрі мають спеціальними знаннями і ведуть цю діяльність.

Результати. В Україні була завжди одна проблема – при відносній (у порівнянні з іншими країнами Співдружності Незалежних Держав) демократичності виборів і їхній частоті керівництво держави ніяк не могло наважитись на реформи через побоювання втратити голоси чи фінансування на чергових або позачергових виборах.

Більшість громадян країни (чи, вірніше, «електорат») вимагали тримати низькими ціни на комунальні послуги, забезпечувати пільги на проїзд, надання «безкоштовних» медичних і освітніх послуг та інших «пільг». Яка політична сила могла це забезпечити чи перекожливо пообіцяти, та і виграла вибори.

Для виграшу на виборах для керівництва країни також важливо було мати величезний об'єм фінансових ресурсів для утримання значної кількості агітаторів, членів комісій, юристів, а інколи і «тітушок». Це могли забезпечити олігархи (Ахметов, Бахматюк, Жванія, Коломойський, Косюк, Фірташ, Ярославський, брати Ключєви і Суркіси та багато інших підприємців). Проте взамін вони вимагали політичних (вседозволеність та недоторканість) та економічних «послуг» від керівництва країни – низькі ціни на електроенергію та природний газ для власних підприємств, низькі ставки оподаткування надровидобування та експорт сировини, швидке і повне повернення ПДВ (в тому числі і фіктивного).

Всі ці дії державних високопосадовців «покривала» і «охороняла» значна кількість державних чиновників – суддів, прокурорів, міліції, СБУ, інших державних службовців. Це також вимагало величезних фінансових ресурсів для оплати подібних «послуг».

Для того, щоб мати можливість реформувати політичну та економічну систему, державній владі необхідно забезпечити достатню незалежність від зовнішніх впливів та стійкість державного механізму на період проведення глибоких і всеосяжних реформ.

Зміни, які відбулись у країні з початком Революції Гідності та продовжився під час анексії Криму Російською Федерацією російсько-української гібридної війни (гібридна війна – це комплекс засобів військового, інформаційного, економічного, юридичного, терористичного, кримінального та іншого негативного впливу держави-агресора на іншу державу без оголошення війни офіційно для уникнення відповідальності за свої агресивні дії – прим. авт.) та спробою іноземних спецслужб розхитати політичну та економічну ситуацію за допомогою терористичних актів у найбільших містах України, загрожують існуванню держави. Це змусило громадян України та її керівництво об'єднати зусилля навколо ідеї збереження незалежності держави незважаючи на фінансово-економічні втрати.

Ці зміни дали змогу країні використати всі наявні ресурси з метою збереження незалежності та проведення реформ економічного та політичного механізму держави по багатьох напрямках одночасно.

Політичний хаос та дезорієнтація представників влади Януковича після його втечі до Російської Федерації дозволили прийняти законодавство про очищення судової влади та люстрацію (хоча ці зміни часто виявляються малоефективними), обрати нового Президента та Верховну Раду достроково, відновити та реформувати практично зруйновану армію, підписати Угоду про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, створити Православну церкву України і забезпечити отримання нею Томосу про

Автокефалію (томос в релігії – це своєрідний церковний указ, у якому міститься рішення священного Синоду Вселенського Патріархату про надання Автокефалії і цей документ підписується в урочистій атмосфері [1], а автокефалія (грецькою *autos* - сам і *kephale* - голова) – це повне самоврядування церкви, її адміністративна незалежність від інших єдиновірних помісних православних церков [2, с. 415; 3, с. 157]), отримати безвізовий режим для поїздок у більшість країн Європи, прийняти зміни до Конституції України, що закріплюють Євроатлантичний вибір народу України.

Зміни дали змогу реформувати поліцію, Службу безпеки України, Прокуратуру, Міністерство оборони та Генеральний штаб, «почистити» їх від зрадників, завербованих іноземними спецслужбами та багатьох корупціонерів

Незапланована, майже повна, втрата ринків Росії та відкриття ринків Європейського Союзу, у які експортується вже більше сорока процентів українського експорту, на умовах, прописаних в Угоді про асоціацію між Україною та Євросоюзом, дали можливість диверсифікувати експортні поставки з нашої країни та розширити межі її економічної незалежності.

Девальвація української гривні у 2,5-3 рази дозволила Україні уникнути зростання імпорту із Грузії та країн СНД, де валюта також сильно девальвувала (Білорусь, Молдова, Російська Федерація, Казахстан, Вірменія, Азербайджан та країн Середньої Азії), зменшити обсяг імпорту із економічно розвинутих країн, та, користуючись ціновими перевагами, збільшити експорт продукції за кордон.

Наслідком анексії Криму і російсько-української війни є значний поштовх розвитку військово-промислового комплексу та супутнім галузям – металургії, науковим розробкам, електротехнічній галузі. Україна розробила найкращі у світі танки, одні з найкращих розробок у світі у літакобудування, виробництві бойових машин піхоти, бронетранспортерів, безпілотників, іншої новітньої летальної та нелетальної зброї.

Також наслідком анексії Криму і українсько-російської війни є можливість українцям, росіянам, кримським татарам, караїмам, білорусам та представникам інших національностей, а також католикам, православним, протестантам, мусульманам та представникам інших конфесій - громадянам Держави Україна – усвідомити себе представниками українського народу та єдиної української політичної нації, єдиним українським організмом, який зобов'язаний себе зберегти і надавати підтримку іншим представникам цієї нації і цього організму.

Також був даний поштовх релігійному консенсусу – утворення на базі трьох найбільших українських православних конфесій – Української православної церкви Київського патріархату, Української православної церкви Московського патріархату та Української автокефальної православної церкви у Єдину помісну Православну церкву України. Процес розбудови Православної церкви України лише розпочався, проте, до неї вже приєдналось понад 320 колишніх парафій УПЦ МП. Якщо процес розбудови буде ефективним і продовжиться, то до нього може приєднатися і Українська греко-католицька церква і в результаті Україна може отримати Єдину Українську Апостольську Церкву, яка в перспективі стане одним із стовпів української державності та допоможе об'єднати культурний простір держави в адміністративних кордонах для побудови ефективного політичного, економічного, соціального і культурного організму на наступні десятиліття і століття. Консенсус у діалозі між ПЦУ та УГКЦ сприятиме світовому міжцерковному діалогу між Католицькою Церквою та Світовим Православ'ям. Також досвід утворення Помісної Православної Церкви та отримання ними Томосу про Автокефалію можуть використати у власних країнах Білорусь [4], Чорногорія [5], Північна Македонія [6] та інші новоутворені країни, у яких є православні громади і ці країни мають можливість отримати політичну та релігійну підтримку від України.

Зважаючи на те, що Білорусь, Чорногорія та Північна Македонія стратегічно важлива для України в економічному та військово-політичному плані, то наша країна отримає додатковий важіль для впливу на безпековий, геополітичний та гео економічний простір Європейського континенту.

Спроби Росії протягом 2014-2018 років поставити українську та європейську енергетику у залежність від політики Російської Федерації змусили Євроатлантичну спільноту та Україну змінити підходи до енергетичної безпекової політики і дали можливість нашій країні диверсифікувати поставки енергоносіїв, зокрема природного газу.

Дорогий іноземний природний газ стимулює інвестиційні вкладення у геологорозвідку для пошуку газу та нафти на внутрішній економічній території України, більш ефективного використання відходів деревообробної промисловості та сільського господарства (наприклад, соломи для опалення), вирощування енергомістких рослин (міскантус, енергетична верба) та створення сонячних та вітроелектростанцій.

Загроза втрати контролю за внутрішніми процесами у середині країни та перетворення України із суб'єкта та об'єкт міжнародної політики змусила громадян погодитись на складні реформи.

Піднімаються тарифи на послуги житлово-комунального сектору – у багато разів зросли ціни на газ, електроенергію, водопостачання та водовідведення, що дає можливість державі ремонтувати та модернізувати системи транспортування даних товарів. Також зростання тарифів дає стимул громадянам держави почати економити ресурси.

Зміни, які є наслідком військової агресії та зростання цін на енергоресурси змінює мислення громадян і стимулює перехід домогосподарств на дешевші та відновлювальні джерела енергії і енергію, яка має внутрішньодержавне походження. У будинках замість газових котлів встановлюють електричні та твердопаливні. На дахах будинків громадяни встановлюють сонячні панелі, поряд з будинками встановлюють вітрогенератори.

Також військова агресія змінюють підходи населення до кінцевого споживання – бажання підтримати національну економіку стимулюють громадян України купляти товари українського виробництва навіть у випадку, коли іноземні аналоги дешевші за національні товари, що, в свою чергу, забезпечує зростання кількості робочих місць, збільшення обсягу сплачених податків, та зростання прибутковості і, отже, інвестиційних можливостей національних виробників. Якщо врахувати, що за перше півріччя 2015 року українці купили російських товарів на 1-2 мільярди доларів менше, ніж за відповідний період 2013 року тільки через бойкот товарів країни-агресора, то можна констатувати, що російські виробники отримали меншу виручку на цю суму, а українські на 1-2 мільярди більше (структура національних економік та можливості виробництва товарів України і Російської Федерації є багато в чому подібними).

Зростання тарифів на залізничні та автомобільні перевезення до економічно-обґрунтованих рівнів дозволяють ремонтувати та будувати нове залізничне полотно та автомобільні дороги, оновлювати вагонний, електровозний парк та парк дизельних поїздів, автобусів і вантажного автомобільного транспорту.

Позитивним наслідком війни буде зміна структури економіки Донбасу. Після розвалу Радянського Союзу у Луганській та Донецькій областях влада залишилась у руках місцевої номенклатури і «червоних директорів», яка з часом переросла у клан місцевої напівкримінальної олігархії. Захопивши повністю місцеву економіку і маючи величезні ресурси, місцевий «олігархат» контролював місцевий політичний ландшафт Донбасу, а з початку 2000-х почав боротьбу за контроль над усією країною. Поступово

взявши під контроль місцеві ради на півдні і сході України, з середини 2000-х до початку 2014 року донецький «олігархат» (з короткими перервами) контролював соціально-політичне та фінансово-економічне поле України і вся країна поступово перетворювалася на пограбовані колоніальні володіння донецького політичного угруповання. Проте, допомігши агресорам розпочати війну на Донбасі, донецьке політичне угруповання швидко втратив вплив не лише над Україною, але і над Донецькою та Луганською областями. На даний момент ресурсами донецького політичного угруповання вільно розпоряджаються економічні суб'єкти Російської Федерації – місцеві підприємці всіх спектрів діяльності змушені економічно підтримувати окупаційну адміністрацію, а сировинні ресурси (в основному – вугілля та метал) вивозяться у Росію, збагачуючи державу – окупанта. Наслідком цих дій є знищення побудовані за часів Радянського Союзу містоутворюючих підприємств і шахт, які застаріли технологічно і морально, але ідеально підходили для викачування дотацій із українського бюджету, заробляння надприбутків та майже феодального контролю над місцевим населенням. Після звільнення окупованої частини Донбасу від окупантів та колаборантів на місці знищених застарілих підприємств можуть постати нові, інноваційні, екологічно-чисті та інвестиційно-привабливі підприємства. В нових умовах власниками підприємств можуть стати широке коло громадян України, а не вузьке коло «олігархів». Отже, війна протягом п'яти років змінила економіку регіону так, як Держава Україна не змогла змінити протягом більш як двох десятиліть. При ефективному керівництві за наявності високоосвіченого населення, викоринення корупційних схем і кримінальних елементів, приваблення інвестиційних ресурсів, унеможливлення «віджиму» власності та ефективного захисту його прав, Донбас має всі шанси у майбутньому перетворитися на українську «силіконову долину» - будувати нове набагато ефективніше і дешевше за перебудову старого.

Позитивним результатом подій 2013-2018 років стала поступова реальна «деолігархізація» політики та економіки. Два наймогутніші олігархи – стовпи попереднього криміналізованого режиму – втратили значну частину свого економічного та політичного впливу. У минулому найбагатший олігарх України втратив контроль над своїм рідним регіоном – Донбасом – і ховається у Києві. Інший олігарх змушений покинути Україну та переховуватись у Австрії. У обох залишився мінімальний контроль над політикою в особі «Опозиційного блоку», але залишився досить вагомий контроль в економіці над енергетичним, металургійним та хімічним секторами економіки. Проте, спроби олігархів впливати на керівництво країни за допомогою проплачених мітингів та інших маніпулятивних технологій є неефективною.

Інші, менш багаті і впливові, олігархи із Дніпропетровського (втрата контролю у нафтовій галузі), Закарпатського (втрата оперативного контролю над кордоном у Закарпатській області) та інших кланів також поступово втрачають вплив на політику та економіку. Фінансові потоки із бюджету у вигляді дотацій, субсидій та субвенцій, доходи від корупції, контрабанди, «відкатів», незаконного відшкодування податку на додану вартість (в тому числі і фіктивного) та маніпуляцій з іншими податками стають малодоступними для «користувачів».

Наслідок війни в Україні, на нашу думку, буде продовжуватись доти, доки агресор матиме можливість здійснювати агресію. За 2014 рік військових дій та санкцій (санкції у міжнародному праві – це засоби примусового впливу, що застосовуються міжнародним співтовариством (міжнародними організаціями) до держави у разі порушення нею своїх міжнародних зобов'язань або норм міжнародного права [7]) економіка Російської Федерації просіла, за різними оцінками, на 3-10 %, а золотовалютні резерви зменшились із 500 мільярдів доларів до 360 мільярдів доларів. Із такими темпами

розтрати золотовалютних ресурсів ресурсів вистачить на кілька років. Тобто, з відчуттям реальних наслідків економічного занепаду у Росії можуть початись внутрішньополітичні («російський бунт – безглуздий і безжалний») та економічні («замороження», або й не виплата пенсій і зарплат, обезцінення доходів суб'єктів господарювання із-за девальвації та інфляції, зменшення дотацій і субвенцій нищестоячим бюджетам, унеможливлення забезпечення мінімальних безкоштовних послуг у сфері освіти та медицини, подорожання житлово-комунальних послуг із-за відсутності у бюджеті можливостей їх субсидування) проблеми, які унеможливають підтримку агресії та забезпечать перемогу України у війні й відновлення контролю за політичним і економічним простором українській політичній нації в особі Держави Україна.

Описані зміни можуть продовжитись у самій Російській Федерації і після програзу війни в Україні. У Росію із окупованих українських територій повернуться величезна кількість «апалченцев», «казаков», «атпускніков», «кадировцев» та інших терористів і колаборантів, які в нашій країні навчатись добре воювати і «віджимати» та розучаться працювати. Зрозумівши, що для них у Росії немає робочих місць, ці терористичні елементи почнуть розхитувати територіальну цілісність своєї «рідної» країни і, можливо, створювати за прикладом ДНР та ЛНР квазі-держави на території Російської Федерації. «Казаками», «бурятами» та «чеченцями» можуть бути створені Донська народна козака республіка, Кубанська народна козака республіка, а національні автономні утворення (наприклад, Чечня-Ічкерія, Північна Осетія, Татарстан, Якутія, Дагестан, Кабардино-Балкарія, Бурятія та інші) вже давно внутрішньо готові до незалежності. Якщо отримують незалежність хоча б регіони південної європейської частини Російської Федерації, Україна може встановити з молодими державами союзницькі відносини та разом боронити свою незалежність. Тобто військовий, економічний, політичний та соціальний хаос, який принесла в Україну Російська Федерація, може допомогти поневоленим росіянами народам здобути незалежність, а Україні укріпити свої східні кордони та перетворитись на регіонального східноєвропейського лідера, вплив якого буде відчутним на просторі від Середньої Азії і до обох берегів Атлантичного океану.

У даному аспекті для України є цікавим досвід становлення державності Хорватії на початку дев'яностих років минулого століття. Після проголошення незалежності Хорватією Сербія (за підтримки Росії) почала гібридну війну проти молоді держави. На території Хорватії у місцях компактного проживання сербської національної меншини сербські терористи створили квазі-державу «Сербська Країна» (типу ДНР чи ЛНР). Постійні обстріли, переговори, перемир'я та їх порушення продовжувались майже чотири роки з 1991 року по 1994 рік. Протягом цих чотирьох років у хорватській армії за допомогою держав НАТО була проведена модернізація, солдати приймали участь у постійних спільних навчаннях. На початку 1994 року Хорватія на чотири мільйони населення мобілізувала двохсоттисячну армію і протягом кількох днів після початку активної фази антитерористичної операції вся територія країни знаходилась під контролем уряду у Загребі, а «Сербська Країна» була ліквідована. Зробивши геополітичний вибір на користь Євроатлантичної спільноти, хорватське керівництво швидко провело реформи, поборолло корупцію і, як результат, Хорватія вийшла на динаміку прискореного економічного зростання та вступила до НАТО і Європейського Союзу.

Шлях до економічної й політичної стабільності у Балканському регіоні лежить від усвідомлення об'єктивно існуючих національних розбіжностей і досягнення домовленостей між націями. Цим рецептом можна скористатися лише за умови узгоджених дій міжнародного співтовариства, через розвінчання існуючих у свідомості

народів негативних стереотипів або “образів ворога” як одного з інструментів агресивного націоналізму й, не в останню чергу, через економічну співпрацю [8].

Якщо провести аналогію, на території України, яка підконтрольна керівництву нашої країни на даний час, проживає населення у приблизно сорок мільйонів громадян і для визволення окупованих територій Донбасу та Криму українська армія повинна бути збільшена від нинішніх 200-250 тисяч бійців до двох мільйонів воїнів. Протягом наступних кількох років наша країна повинна побороти корупцію та провести всі необхідні реформи і ми зможемо повторити шлях Хорватії до НАТО та Євросоюзу. До 2024 рр. українська армія стане потужною і може піднятися із сьогоднішнього тридцятого місця у світі по потужності до п'ятнадцятого чи, навіть, десятого місця. Економіка України через ефект проведених реформ стане міцною та конкурентоспроможною, а сусід через дію санкцій та падіння цін на енергоносії ослабне і ми зможемо відновити територіальні цілісність України у її адміністративних кордонах.

Проте, ми не повинні виключати більш негативний варіант розвитку подій – в результаті гібридної війни 2014-2019 рр. Держава Україна може тимчасово (на декілька років чи десятиліть) втратити фактичний контроль над окупованими територіями Донбасу та Криму. Враховуючи досвід перебігу і результату війни Російської Федерації з Грузією, ми бачимо, що при, фактично, катастрофічних результатах для маленької грузинської держави, кавказька країна стала набагато стійкішою і політично, і економічно. Уряд у Тбілісі, втративши контроль над Південною Осетією та Абхазією, зумів мобілізувати грузинське суспільство для проведення швидких агресивних, проте політично та економічно доцільних, реформ. Результатом реформ стало звільнення від корупції, зростання інвестиційної привабливості Грузії та величезний потік іноземних інвестицій, модернізація економіки та побудова нової інфраструктури. У Грузії (включно із Аджарією) процвітає туризм (в тому числі і лікувальний), експорт вина, мінеральних вод та іншої продукції, транспортування з Азії у Європу газу та нафти. Економіка швидко зростає. Грузія стала привабливою для територій, що «відколотися» - Абхазія та Південна Осетія висловлюють бажання реінтегруватись у спільну державу разом з грузинами та аджарцями.

Отже, після війни, незалежно від її результатів (окрім повної втрати незалежності) організм української держави та української політичної нації стане міцнішим та загартованішим.

Державі Україна в особі її громадян протягом 2019-2024 рр. потрібно провести такі реформи:

- змінити Конституцію у сфері децентралізації і надати додаткову економічну самостійність регіонам (реформу розпочали);

- зменшити кількість державних службовців та контролюючих служб, об'єднати соціальні фонди в один та ін. (реформу розпочали зі звільнення майже тридцяти тисяч державних службовців та міліціонерів, які не пройшли атестацію на посаду поліцейського);

- реформувати корумповані структури міліції і переформатувати її у позбавлену корупції поліцію (реформу розпочали);

- звільнених державних службовців та міліціонерів можна мобілізувати до українського війська із збереженням або збільшенням їх попередньої оплати праці;

- реформувати армію з врахування євроатлантичного досвіду та національних традицій (реформу розпочали) та проводити більше навчань із країнами НАТО, Державою Ізраїль та Швейцарською Конфедерацією;

- продовжити реформування податкової і бюджетної системи (реформу розпочали – з 1 січня 2016 року вступили в дію правки у Податковий кодекс у частині

підвищення акцизів на тютюнові вироби та алкогольні напої);

– реформувати митницю і прикордонну службу (реформу розпочали після подій у Мукачевому);

– реформувати медицину (реформу розпочали);

– реформувати сферу житлово-комунального господарства (реформу розпочато із впровадження ОСББ і зміни повноважень ЖЕКів та надання більших прав власникам квартир);

– реформувати систему експорту сировинних ресурсів для стимулювання їх поглибленої переробки в межах митної території України та експорту напівфабрикатів чи готової продукції;

– реформувати портового господарства та кораблебудування;

– надавати субсидії сільськогосподарським виробникам, а не агрохолдингам;

– зменшити кількість дозволів та дозвільних процедур, ліцензій та інших практично корупційних процедур;

– на час нестабільності звільнити малий бізнес від оподаткування;

– зменшити кількість податків.

Ці заходи дадуть можливість зменшити корупційні та податкові видатки суб'єктів господарювання, отримати їм додаткові фінансові ресурси для інвестування в основні та оборотні засоби, для найму більшої кількості трудових ресурсів та підвищення їх кваліфікації.

Деякі реформи, які можуть бути впроваджені під тиском іноземних країн, можуть мати різко негативні наслідки і їх проведення необхідно заблокувати або відстрочити у часі:

– надання спеціального статусу окремим районам Луганської і Донецької області у змінах до Конституції України закладає «юридичну міну» під фінансову стабільність, унітарність та незалежність України;

– дозвіл на продаж землі може позбавити українське суспільство контролю за найважливішим українським ресурсом. Україна знаходиться у тому ж кліматичному поясі, що і Франція. У Франції ціна одного гектара землі сільськогосподарського призначення оцінюється щонайменше у пів сотні тисяч євро. У Польщі ціна гектара землі приблизно п'ять тисяч євро і це викликає побоювання у поляків, що економічні суб'єкти із багатих економічно розвинених країн «скуплять дешеvu землю». Якщо врахувати, що малозабезпечені українські селяни згодні продавати свої земельні паї по ціні 500-1000 доларів за гектар, то 60 мільйонів гектарів українських сільськогосподарських земель можна буде скупити за 30-100 мільярдів доларів і залишити українську націю безземельною. Із цим «справляться» спільними зусиллями навіть українські олігархи, а іноземні багатії та інвестиційні фонди і країни типу Китай їм у цьому посприяють. Потрібно розвивати пільгове кредитування та субсидування сільськогосподарських виробників, закладати сади із яблуками, грушами, волоським (грецьким) горіхом, малиною, смородиною, полуницями та іншими промисловими овочами, фруктами і ягодами, підвищувати фінансово-економічний потенціал українських громадян і лише коли національні економічні суб'єкти України матимуть фінансову спроможність купляти українську землю мінімум по 50 тисяч євро за гектар, тільки тоді дозволити вільний продаж земель сільськогосподарського призначення. Окремі програми сприяння садівництву вже працюють – на 2018 рік уряд України виділив приблизно 300 мільйонів гривень на підтримку галузі.

Висновки і перспективи. Підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що завдяки ефективному керівництву змінами як наслідком революції та війни Україна у результаті може стати енергетично-незалежною високо-розвинутою унітарною, проте,

інтегрованою у євроатлантичні структури, європейською країною.

Список використаних джерел

1. Що таке Томос в релігії та як він виглядає. 24 канал, 2018. URL : https://24tv.ua/tomos_dlya_ukrayini_shho_take_tomos_v_religiyi_poyasnennya_prostimimi_slovami_n1045244
2. Лубський В. І., Теремко В. І., Лубська М. В. Релігієзнавство: Підручник. К.: «Академвидав», 2002. 432 с.
3. Черній А. М. Релігієзнавство: Посібник. К.: «Академвидав», 2003. 352 с.
4. Абламейко С. Церква Білорусі має канонічні підстави для оголошення автокефалії – архієпископ Святослав Логін. Радіо Свобода, 16 вересня 2018. URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/29492718.html>
5. Влада Чорногорії домагатиметься незалежності своєї Церкви від Сербської Православної Церкви /RISU (Релігійно інформаційна служба України), URL : https://risu.org.ua/article_print.php?id=74058&name=orthodox_relations&_lang=ua&
6. Синовітц Р. Православне розлучення України й Росії дає надії Македонській церкві на Балканах. Радіо Свобода, URL : <https://www.radiosvoboda.org/a/29551284.html>
7. Юридична енциклопедія: В 6 томах. Том 5 / Редколегія: Ю. С. Шемчушенко (голова редколегії). К. : «Українська енциклопедія», 2003. 736 с.
8. Каменецький Максим. Чи можна використати Україні досвід Хорватії? URL : <https://fakty.com.ua/ru/opinion/2553/>